Др. БОГДАН БАРВІНСЬКИЙ.

Предтеча Університету ім. Франца I у Львові.

(Критичні замітки до питаня про генезу Львівського Університету).

№ 17.033
10.8.123

(Відбитка з „Записок Наук. Товариства ім. Шевченка" т. CXXV).

ЛЬВІВ, 1917.
З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

2006
9013

Др. БОГДАН БАРВІНСЬКИЙ.

Предтеча Університету ім. Франца I у Львові.

(Критичні замітки до питання про генезу Львівського Університету).

№ 17.533
40. A. 123

(Відбитка з „Записок Наук. Товариства ім. Шевченка“ т. CXXV).

ЛЬВІВ, 1917.
З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

0·10 kgc

IV

И-132021.

2 egz

BIBLIOTEKA FUNDACYI W. HR. BAWOROWSKIEJ

Dar autora

1917. K.D. 2817

(odbito 40. egzemplarzy).

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И 0512187

Вступ.

Три річниці: 1. Століте Йосифинського Університету 1784—1884. 2. Двістапятьдесятиліте Єзуїтської Академії 1661—1911. 3. Століте Університету ім. цісаря Франца I 1817—1917.

Коли на 1884 р. припало століте заснованя Йосифинського Університету у Львові, то ся річниця проминула зовсім непомітно і надармо шукати-б слідів якого небудь торжественного обходу сеї річниці поза кількома пригагідними згадками. З інавґураційного відчиту проф. Тадея Войцеховского 1884 р. довідуємось, що „Jego Magnificencya (кс. др. Кльосс) wspomniał w swojem przemówieniu między innemi i o tem, że nasz uniwersytet skończył w tym roku pierwsze stulecie swojego żywota".[1]) Другу згадку находимо в переднім слівци ректора Цьвіклїньского до історії Львівського Університету, а саме, що гадку написаня сеї історії „chciano spełnić w roku jubileuszowym 1884".[2]) В тій же історії находимо ще одну згадку про століте Йосифинського Універси-

[1]) Wojciechowski: Podział i zakres dziejów Polskich. Odczyt w Sali Inauguracyjnej Wszechnicy Lwowskiej przy otwarciu roku szkolnego 1884/85 — po przemówieniu Rektora. (Przewodnik naukowy i literacki 1884, c. 961). Розстріленя моі.

[2]) Finkel-Starzyński: Historya Uniwersytetu Lwowskiego. I, Lwów 1894, c. VI.

тету, котра звучить мов оправданє. Про рік 1884 читаємо там же отсе:

„Na tenże sam rok przypadał stuletni jubileusz założenia Uniwersytetu lwowskiego. Są w aktach liczne ślady dowodzące iż pierwotnie zamierzano obchodzić tę rocznicę uroczyście. Zamierzano, między innemi, wydać księgę pamiątkową, zawierającą historyę Uniwersytetu lwowskiego, tudzież rozprawy naukowe, napisane przez profesorów lub docentów. Wykonanie tego zamiaru okazało się jednak niemożebne z różnych względów, między którymi grała rolę i kwestya kosztów, na których pokrycie nie było funduszów. Ograniczono się więc do podniesienia tej rocznicy i zaznaczenia jej doniosłości w przemówieniach, wypowiedzianych przy uroczystem otwarciu roku szkolnego 1884/5 przez ówczesnego rektora ks. Dr. Klossa i przez prof. Dr. Wojciechowskiego, rozpoczynającego nowy rok szkolny wykładem o podziale historyi polskiej na okresy".[1])

Не диво, що таке поминєнє сотної річниці мусїло викликати зачудуванє серед чужинців і, очивидна річ, відповідні здогади: „Eigentümlich ist es", пише автор коротенької історії Львівського Університету І. Вольф, „dass in unserer jubiläumslustiger Zeit das hundertjährige Jubiläum der Lemberger Universität im Jahre 1884 ganz übergangen wurde... Die eigentliche Ursache, weshalb die Feier nicht begangen wurde, mag wohl darin gelegen sein, dass die Universität zu Lemberg von Kaiser Josef II. als deutsche Universität geplant war... Man wollte daher diese Erinnerung nicht auffrischen. Es wäre jedoch zu bedenken gewesen, wenn Kaiser Josef II die Universität nicht begründet hätte, ob sie überhaupt entstanden wäre und man heute nicht ab ovo anfangen müsste".[2])

Що здогад Вольфа був зовсїм справедливий, потвердив се такий факт: львівський університетський сенат ухвалив в 1911 р.

---

[1]) Ibidem II, c. 80. В дальшім тягу I часть, написану проф. Фінклем, будемо цитувати Finkel: Hist. Uniw. Lwows. I, II часть, написану проф. Стажиньским, Starzyński: Hist. Uniw. Lwowsk. II.

[2]) G. Wolf: Geschichte der Lemberger Universität von ihrer Begründung 1784 bis 1848. (Kleine historische Schriften). Wien 1892, c. 46.

відсвяткувати 250-літє Львівського Університету, уфондованого немов то в 1661 р. польським королем Яном Казимиром, бажаючи в сей спосіб затерти сліди німецького походженя сього університету. Сповнено сю ухвалу що йно 1912 р. Коштом Львівського Університету появила ся двотомова „Księga pamiątkowa ku uczczeniu 250-tej rocznicy założenia Uniwersytetu Lwowskiego przez króla Jana Kazimierza“ (I—II, Львів 1912), видано другий том „Kronik-и Uniwersytetu Lwowskiego“ за рр. 1898/9—1909/10 (Львів 1912), а крім сього „Pamiętnik obchodu jubileuszowego w 250 rocznicę założenia Uniwersytetu przez króla Jana Kazimierza“ (Львів 1914), де на ст. 151—156 зіставив др. Віктор Hahn: „Bibliografi-ю Jubileuszu Uniwersytetu Lwowskiego“.

Коли ж на 1917 р. припадає століте привернення цісарем Францом I в 1817 р. університету у Львові, знесеного ним в 1805 р. і переміненого в ліцей, вважаємо нашим обовязком на основі історичних даних ствердити в отсих замітках, що предтечею теперішнього Університету ім. цісаря Франца I у Львові був Йосифинський Університет, заснований цісарем Йосифом II в 1784 р., а тим самим, що першим фондатором нинїшнього Львівського Університету був цісар Йосиф II.

I.

Єзуїтська Академія у Львові.[1])

Фондаційна грамота короля Яна Казимира з 1661 р. — Протести польської суспільности XVII і XVIII ст. — Нелеґальність Академії і її упадок.

Дня 20 сїчня 1661 р. завдяки заходам Єзуїтів видав польський король Ян Казимир дипльом, в котрім висловив волю,

[1]) Підставові праці про сю Академію Finkel: Hist. Uniw. Lwows. I, с. 19—30 і Załęski: Jezuici w Polsce III, 1. Lwów 1902, с. 140—158 і III, 2. ibid. 1902, с. 785 і 800—822. На основі згаданих праць, одначе з відповідним освітленем в користь єзуїтської Академії, написав свою розвідку Jaworski: Uniwersytet Lwowski. (Biblioteka Lwowska XVIII, Lwów 1912. Про Академію тут на с. 12—52). Він противно характеризує о. Заленского яко „skrzętnego, acz niechętnego Akademii lwowskiej historyka zabiegów jezuickich“ (с. 46). До сеї справи гл. ще нашу розвідку, випечатану під псевдонїмом Др. Теодот Вінковський:

„ut Collegio Leopoliensi Societatis Jesu Academicae dignitatis accessio Nobis annuentibus fiat, titulusque Universitatis deferatur“ та зрівнав сю нову інституцію в правах і привілеях з Ягайлонською Академією в Кракові.[1])

Пригляньмо ся, як приняла се діло короля Яна Казимира польська суспільність (в тодішнім розуміню сього слова) XVII і XVIII ст. Звісно загально, що після конституції Варшавського сойму з 1633 р. „jus patronatus Akademii Krakowskiey, wszystkiey mere Rzpltey należy“, значить ся, право патронату признано не самому королеви, як було давнійше, але королеви і Річіпосполитій „communicative“.[2]) Конституція того-ж сойму признала монополь научаня тій же Академії, а фондувати нові єзуїтські колеґії вільно було лише „cum consensu Rzpltey“.[3]) Звісно також, що в конституції Варшавського сойму з 1659 р. в справі Гадяцької угоди на заложенє руської Академії в Києві позваляє „Jego Królewska Mć. Pan nasz Mściwy y Stany Koronne y W. X. L.“[4]) Так отже на заснованє нової академії треба було згоди не лише самого короля, але й згоди станів коронних.

Річ очивидна, що Краківська Академія мусїла вважати уфондованє Львівської Академії нарушенєм своїх прав і тому виступила з протестом против останньої. Краківська Академія найшла серед польської суспільности як найгорячійше поперте в своїй боротьбі з Єзуїтами. Посли Краківського воєводства і Галицької землї внесли до Варшавського ґроду протест против ерекційного привілею Львівської Академії. В цілім краю порушено публичну опінію. Місто Львів ви-

„Йосиф II чи Ян Казимир? (З нагоди святкованя мнимої 250-літної річниці єствованя Львівського Університету)“. Львів 1912. Сеї розвідки з невідомих причин не подав проф. Ган у своїй „Bibliografii Jubileuszu Uniwersytetu Lwowskiego“, хоч подав там артикули „w obcych językach“ (Pamiętnik с. 151—156).

[1]) Сей привілей випечатаний в „Propugnatio jurium... Universitatis Cracoviensis adversus praetensam erectionem in Collegio Leopoliensi RR. Patrum Societatis Jesu, A. D. 1759“ (карта M_2.), де містять ся й усї инші документи до тої справи від 1661—1759 р., котрі низше наводимо. Инші полємічні брошури на основі бібліоґрафії Estreicher-a вичислені в Załęski III, 2. с. 818—819. Привілей Яна Казимира перепечатаний також в Finkel I, с. 21 прим. 1.

[2]) Volumina Legum III (вид. петербурське), с. 378.

[3]) Ibidem с. 407.

[4]) Ibidem IV, с. 298.

ступилс також против Єзуїтів: посадник і радні впевняли в листах ректора Краківської Академії, що не опустять її справи. Заворушив ся цілий „senatus populusque Leopoliensis". Против нової Академії виступила також Академія Замойська і Львівська римо-кат. Капітула. З виїмкою чотирох епископів (Пражмовского, Тшебіцкого, Станіслава Сарновского і Уейского) решта епископату і всї капітули були по сторонї Краківської Академії. На соймі 1662 р. посольська палата відкинула проект Львівської Академії значною більшостю голосів, а в сенатї лише згадані чотири епископи промавляли за ним.

Так отже сойм не приняв дипльому короля Яна Казимира до конституцій.

Між тим Єзуїти почали заходитись около сього, щоби одержати затвердженє привілею на Львівську Академію у папи Александра VII. Меморіял підписали лише згадані висше чотири епископи і один сенатор, инші сенатори відмовили підписів. В меморіялї подано, що Львівської Академії бажає собі король і нарід. Се обурило до живого шляхту, котра вважала себе „народом і правительством". Дня 5 цвітня 1662 р. маршалок сойму Ян Вельопольский і 31 послів з Корони і Литви внесли протест до Варшавського ґроду, що придучуючись до давних протестів, „Hanc novam in Collegio Leopoliensi Patrum Societatis Jesu Academiae attentatam erectionem, et privilegii a Sacra Regia Majestate Domino Nostro Clementissimo, ad male narrata impetrationem,... se, nec velle, nec posse approbare, aut ullo modo super eadem consentire, ...cum contra formulam Legum, et consensum ac voluntatem Ordinum fiant, protestantur".[1])

Крім сього Краківська Академія і краківська шляхта внесли до папи контрмеморіял, а наслїдок його був такий, що папа Александер VII відмовив затвердженя привілею на Львівську Академію. Після абдикації Яна Казимира видав король Михайло Вишневецкий 26 падолиста 1669 р. на коронаційнім соймі завдяки заходам ректорів Краківської і Замойської Академії дипльом, котрим затверджував давні привілеї останньої з таким додатком:

„Hancque solam et unam Academiam tanquam Studii Generalis Universitatem in ditionibus

[1]) Propugnatio jurium k. S—S_2.

Nostris Ducatus Russiae esse volumus, ac Regio Nostro mandato statuimus. Scholas vero omnes quocunque nomine erectas aut erigendas, impedientes illius generalia studia (exceptis scholis parochialibus rudimentorum) in circuitu duodecem milliarium ab Academia Zamoscensi, adinstar Academiae Cracoviensis omnino serio prohibemus".[1])

З початком XVIII ст. відновила ся боротьба против Єзуїтів і їх Академії у Львові. Коли Єзуїти зачали її розширяти, закупивши кілька сусідних домів, Краківська Академія постарала ся у короля Августа II 1706 р. о інгібіційний рескрипт, котрим заборонено єзуїтським школам надавати академічні степені і відновлювати покінчені вже спори о ерекцію Львівської Академії. Але Єзуїти тим не зразили ся і по довгих заходах вийшов 18 цвітня 1758 р. з королівської канцелярії дипльом короля Августа III, котрим той же затвердив привілей короля Яна Казимира з 1661 р., зрівнуючи в сей спосіб Львівську Академію в правах із Краківською. Слідуючого року, 24 марта 1759 папа Климент XIII уділив булею „Cunctis ubique pateat" апостольської апробати Львівській Академії Єзуїтів.

Се дало почин до завзятої боротьби зі сторони Краківської Академії. Заходами сеї Академії і Піярів видав король інгібіційний декрет против Єзуїтів, щоби на час процесу не важили ся отвирати Академії і промовати кого небудь на академічні степені. Проти Львівської Академії посипали ся протести. Львівська римо-кат. Капітула приняла до своїх актів протест каноніків Опейдовича і Льва Сераковского, в котрім доказували, що привілей Яна Казимира передавнений, що дипльом Августа III і буля Климента XIII дані „ad male narrata", без відома архієпископа, капітули і духовенства, з покривдженем прав і привілеїв Академії Краківської і Замойської. Посипали ся протести шляхти волинської, чернигівської, освенцімської і заторської з тими самими виводами, що Львівської Капітули. Краківська Академія заскаржила Єзуїтів у Римі і виєднала там в сигнатурі справедливости такий сам інгібіційний декрет

[1]) Ibidem k. X$_2$. Załęski III, 1. c. 156 додає таку увагу: „Tak więc ubocznie zamknięta została Jezuitom droga do lwowskiej Akademii, i nadaremnie próbowali ją sobie otworzyć w lat prawie sto potem".

против них, як королівський. Крик обуреня піднесли і списали грімкі протести: Львівська римо-кат. Капітула іменем цїлого клеру, Краківська Академія і Львівська кольоніяльна (т. зв. метрополїтальна) школа, Академія Замойська, Капітули: Ґнезненська, Луцька, Перемиська, Холмська, Познанська і шляхта Львівської землї.[1])

Сойм конвокаційний з 1764 р. видав вкінцї таку конституцію: „Akademię Krakowską, Zamoyską y Wileńską w swoich prawach, przywilejach, prerogatywach, ozdobach, bez żadney od nikogo prepedycyi utwierdzamy".[2]) Автор історії Єзуїтів в Польщі, о. Заленский, в уступі п. з. „Milczące zamknięcie akademii 1759—1766" робить таку увагу до отсеї конституції: „Znaczyło to, że sejm akademii lwowskiej nietylko nie uznaje, skoro ją zupełnie pominął, ale owszem ponownem, bezwzględnem zatwierdzeniem praw, prerogatyw i ozdób akademii krakowskiej i zamojskiej osądził jej istnienie jako bezprawne".[3]) А проф. Фінкель так кінчить уступ п. з. „Akademia lwowska": „Mimo jednakże wyroku królewskiego z r. 1763, nakazującego zamknięcie akademii, mimo nawet ostatecznego wyroku trybunału rzymskiego, odwołującego bulę erekcyi, istniała ona nadal i wykonywała przepisany sobie plan".[4]) Тут покликуєть ся проф. Фінкель на сучасного польського дїяча Ґуґона Коллонтая (* 1750 р.), котрий так пише про замкненє Львівської Академії: „Więcej jak lat dziesięć trwały spory, w trybunałach rzymskich, aż nareszcie wydano ostateczny wyrok, rewokując bullę erekcyi Universitatis we Lwowie, nakazując zamknięcie onej i uchylając wszelkie stopnie doktorskie, tamże komukolwiek konferowane. Dekret rzymski był potwierdzeniem dekretu assessorskiego, do którego otrzymania Konarski pomógł dzielnie. Musieli przeto Jezuici poprzestać swych zamysłów, Universitas zamkniętą została".[5])

---

[1]) Załęski III, 2. с. 813 додає: „Stawał w ich (Єзуїтів) obronie bodaj czy nie jeden jedyny arcybiskup lwowski Sierakowski".

[2]) Volumina Legum VII, с. 45.

[3]) Załęski III, 2. с. 821.

[4]) Finkel I, с. 30.

[5]) Kołłątaj: Stan oświecenia w Polsce w ostatnich latach panowania Augusta III 1750—1764. I, (яко XI том „Obraz Polaków

На останку стрінуло Єзуїтів те, що папа Климент XIV булею „Dominus ac Redemptor noster“ з 21 липня 1773 р. скасував Орден Єзуїтів, а 28 вересня с. р. львівський єпіскоп-суфраґан Ґловіньский в товаристві канцлєра архідієцезії і правительственних комісарів відчитав сю булю львівським Єзуїтам.[1])

З усього досї сказаного бачимо, що Львівська Академія, уфондована Яном Казимиром 1661 р., була інституцією нелеґальною, бо:

1. Не одержала нїколи затвердженя зі сторони сойму, чого вимагали соймові конституції.

2. Хоч дістала аж 1758 р. королївське затвердженє, 1763 р. казав король її замкнути.

3. Хоч дістала папське затвердженє аж 1759 р., римський трибунал відкликав булю ерекції.

4. Ціла польська суспільність XVII і XVIII ст. протестувала проти Львівської Академії.

II.

Йосиф II яко фондатор „нового“ унїверситету.

Йосиф II яко фондатор Львівського Унїверситету в історичній лїтературі XIX ст. — Ерекційний дипльом з 1784 р. — Памяткова медаль з 1784 р. — Інавґураційні промови з 1784 і 1817 рр. — Оди на отворенє унїверситету 1784 р. — Промова ректора з нагоди отворенї медичного видїлу 1894 р.

Є фактом незбитим, що протягом XIX ст. все і всюди уважали ціcаря Йосифа II першим фондатором нинїшнього Львівського Унїверситету, що проби, злучити його ґенетично з Львівською Академією Яна Казимира і погляд, наче-б то сей король був властивим основником нинїшнього Львівського Унїверситету (конкретним висловом сього погляду було згадане вище святковане його 250-лїтя в 1912 р.), походять аж з останнього десятилїтя XIX ст.[2])

---

i Polski w XVIII wieku). Poznań 1841, c. 210—211. Ibidem II (Obraz XII) c. 3—4. „Akademia Lwowska, jakeśmy to wyżej okazali, zamknięta została przez dekret assessorski i rzymski“.

[1]) Finkel I, c. 30; Załęski: Jezuici w Polsce IV. 2, Kraków 1905, c. 666.

[2]) За історичною лїтературою про Йосифа II яко першого фондатора Львівського Унїверситету гл. в моїй розвідцї „Йосиф II чи Ян Казимир?“ с. 17—24, куди відсилаю читачів.

Хоч знаменитий польський історик проф. Тадей Войцеховский пишучи про Єзуїтську Академію каже, що „ten pierwszy uniwersytet lwowski upadł razem z Towarzystwem Jezusowem, nie doszedłszy do pełnego bytu, owszem — zmarniawszy w bezrządzie byłej Rzeczypospolitej“ та, що „Cesarz Józef II założył powtórnie we Lwowie uniwersytet w roku 1784“[1]), рівно-ж знаменитий історик польського права, проф. Бальцер, зважив ся вже признати властивим фондатором Львівського Університету короля Яна Казимира: „Po zajęciu fundacyj dawnej akademii zamojskiej, urządził Józef II r. 1784 uniwersytet we Lwowie, ufundowany właściwie jeszcze przez króla Jana Kazimierza r. 1661“.[2]) Годї одначе не звернути при тім уваги на факт вельми знаменний: ото проф. Бальцер у другому виданю своєї „Історії устрою Австрії“ значно змодіфікував своє надто сміливе твердженє, бо пише, що „urządził Józef II r. 1784 uniwersytet we Lwowie, ufundowany tu pierwotnie przez króla Jana Kazimierza r. 1661“.[3]) Модіфікація так значна (бо між словами „właściwie“ а „tu pierwotnie“ є формальна пропасть), що твердженє проф. Бальцера зводить вкінцї до уфондованя нового університету!

Супроти таких поглядів, котрі кривдять цїсаря Йосифа II непомірно, годить ся на основі історичних даних ствердити, що зарівно цїсар Йосиф II вважав себе властивим фондатором нового університету, як також його сучасники вважали його таким, що заснованє університету у Львові в 1784 р. є виключною заслугою того-ж цїсаря, а більш нїчиєю!

Гляньмо наперед на найважнїйший документ до сеї справи — ерекційний диплом з 21 жовтня 1784 р.[4]) Між иншим відзиваєть ся цїсар Йосиф II ось так у тім дипльомі: „Die landesväterliche Sorgfalt, welche Unser vorzügliches Augenmerk jederzeit auf die Bildung der Jugend lenket, hat Uns bewogen für Unsere Königreiche Galizien und Lodomerien, ...eine hohe Schule oder vollständige Universität in der

[1]) Wojciechowski: Przemówienie Rektora Uniw. Lwowsk. 9 paźdz. 1894, c. 5—6.
[2]) Balzer: Historya ustroju Austryi. Lwów 1899, c. 429.
[3]) Ibidem, 2 вид., Lwów 1908, c. 364.
[4]) Випечатаний в цїлій основі в Finkel I, c. 51—54 (в ноті).

Hauptstadt Lemberg zu errichten... Zweitens geben Wir hiemit dieser neu errichteten Universität das Recht..."[1]) Отже на основі сього так важного документу стверджуємо наглядно, як цілковито схибленим є погляд проф. Бальцера, наче-б то цісар Йосиф II лишень „urządził" університет, а Ян Казимир його „właściwie ufundował". Звернути годить ся увагу на те, що „errichten" не означає „urządzić", а значить „condere, instituere, erigere", „eine Anstalt, Schule errichten" = „stiften", а „Errichtung" значить „constitutio, Stiftung, Gründung".[2]) В ерекційнім дипльомі скріплене се слово ще приставкою „neu". Що цісар Йосиф II вважав себе фондатором нового університету, свідчить крім сього й медаль, вибита на памятку уфондованя Львівського Університету. На головній стороні читаємо напись: „Iosephus II Augustus", а на відворотній стороні: „Optimar. art. ludis. in Galicia constitut. Academia Leopol. MDCCLXXXIIII".[3]) І тут повинні ми ствердити, що слово „constitutor" означає сього, „qui constituit", а „constituo" має значінє „statuo, erigo".[4])

Пригляньмо ся тепер змістови інавґураційних промов з 1784 і 1817 рр. Ґубернатор Галичини ґр. Бріґідо називає цісаря Йосифа II виразно фондатором нового університету, додаючи, що є він ділом нїчиїм иншим, лише його, Йосифа II, сина Великої Тереси: „Josephus II collectos ex omnibus, qua late patent Regnis, viros in omni scientiarum genere versatissimos,... hoc est Universitatem velut omnium scientiarum sedem in Principe hac Galiciae Urbe constituit, eandem gloriosissimo suo Nomine insigniri, et in aeternum accepti beneficii monimentum Josephinam dici admittit".[5]) Звертаючись до ректора, назвав його ґубернатор першим ректором „novae huic Josephinae Universitatis" і вручив йому дипльом „a Josepho II erectae Universitatis".[6]) Крім сього заявив, що

[1]) Ibidem c. 52.

[2]) Grimm, Jacob u. Wilhelm: Deutsches Wörterbuch. III, Leipzig 1862, c. 946. Finkel I, c. 47 ужив вислову „nowo zbudowany".

[3]) Репродукція на титуловій карті Acta Universitatis Leopolitanae Anno 1784 inauguratae. Leopoli 1786. Також в Österreichisch-ungarische Monarchie in Wort u. Bild: Galizien. Wien 1898, c. 227; Jaworski: Uniwersytet Lwowski c. 60.

[4]) Forcellini: Totius latinitatis Lexicon. I, Schneebergae 1831, c. 573 і 574.

[5]) Acta Universitatis Leopol. 1784, c. 7.

[6]) Ibidem c. 8.

„si (університет) rerum gestarum copiam cum annorum numero componat, non ab alio certe, quam a Josepho II. Magnae Theresiae Filio proficisci potuisse intelligat".[1]) Бачимо отже, як найбільше рішучо підчеркує отся заява ґубернатора виключність заслуги цісаря Йосифа II в уфондованю нового університету.

Так само й з інавґураційної промови (також з промови, виголошеної в ґуберніяльній палаті й в часі університетського консисторіяльного засїдання) першого ректора Йосифинського Університету, епіскопа Бетаньского, пробиває признане для цісаря Йосифа II яко для властивого фондатора університету. Такі звороти в його промовах, як „Universitatem, admiranda eius (Иосифа II) fundatam cura et munificentia", „in hac nova fundatione Magni Josephi", „Nostrum erit in hac Universitate Fundatoris et Benefactoris Augusti hanc beneficentiam... celebrare", „Praeclara ista Universitas auspiciis et cura Magni Augustique erecta Josephi"[2]), не були зовсїм пустими фразами, а ствердженєм історичної дїйсности!

Те саме признане для цісаря Йосифа II яко для першого фондатора нинїшнього Львівського Університету бачимо й при нагоді інавґурації Університету ім. цісаря Франца I в 1817 р. У вступі до інавґураційних промов, виданих опісля печатю, читаємо таке: „Obraz N. Cesarza Franciszka I pod tronem, a obok Józefa II, były pierwsze przedmioty, które wchodzących uderzały; oba te obrazy po dobrym pędzlu, wystawiały Tych wielkich założycielów w większey od naturalney wielkości, w szatach cesarskich".[3]) Тут ствердженo наглядно, що нинїшний Львівський Університет мав лише двох основників: цісаря Йосифа II і Франца I! Професор клясичної фільольоґії, Ігнатій Полляк, назвав Йосифинський Університет „academia ab imperatore providentissimo Josepho secundo primum condita"[4]), „Universitas nostra haec nimium

[1]) Ibidem c. 12.

[2]) Ibidem c. 15, 16 і 24.

[3]) Reden, welche bey Gelegenheit der Einweihung der von Sr. Majestät Kaiser Franz dem Ersten gestifteten Universität zu Lemberg gehalten wurden. Lemberg [1817]. Також титул і текст польський: Mowy, miane przy zaprowadzeniu Uniwersytetu w mieście Lwowie założonego od N. Cesarza Franciszka I, c. 3.

[4]) Ibidem c. 14. Долучений польський переклад має в сім місцї: „od Cesarza szczodrobliwego Józefa drugiego, pierwotnie założony Uniwersytet".

quidem adhuc juvenis“[1]), не звязуючи його через те, очевидно, з Ґзуїтською Академією. Закінчив свою бесіду проф. Полляк словами до молодежи, що „ita denique et manes Imperatoris Josephi fructus multiplicatos sementis a se quondam sparsae e piis sedibus laeti respicient“.[2]) Перше зерно, з котрого виріс нинїшний Львівський Унїверситет, засїяв нїхто инший, лише цїсар Йосиф II!

Оди написані з нагоди інавґурації Йосифинського Унїверситету 1784 р. й видані 1786 р. рівно-ж прославляють цїсаря Йосифа II яко того, що перший промостив молодежи дорогу до висших студій:

„Joseph gehet den Weeg, alle beglückt zu sehn,
„Auch vor dem Jünglinge nun, öffnet der Tempel sich,
„Wo die bildende Kunst, höhere Wissenschaft
„Ihn dem Staate zum Bürger erziehn“.[3])

Або в иншім місцї:

„Wie prächtig, Ehrfurchts voll betritt ein Zug die Hallen,
„Wo jede Wissenschaft und Kunst,
„Getreuer Unterricht der Weissheit wird erschallen,
„Wo schon verschwind der Thorheit Dunst“.[4])

Цїкаво звернути увагу на ще одну обставину. Підчас коли в інавґураційній програмі з 1817 р. говорить ся про „Wiedereinführung und Eröffnung der Universität“, „przywrócenie i otworzenie uniwersytetu“[5]), то є про привернене знесеного в 1805 р. Йосифинського Унїверситету, в 1784 р. говорить ся виразно про „Einführung der hohen Schule“[6]),

[1]) Ibidem c. 26.
[2]) Ibidem c. 28.
[3]) Oden über die Einführung der hohen Schule zu Lemberg am 16-ten Wintermonat im Jahre 1784 (в „Acta Univ. Leopol.“) c. 60, також віддїльно п. з. Die Einführung der hohen Schule zu Lemberg, am 16-ten Wintermonat im Jahre 1784. Oden. к. 2 об.
[4]) Ibidem c. 62 (к. 3 об.).
[5]) Programm der Feierlichkeiten, welche am 4 November 1817 bei Wiedereinführung und Eröffnung der Universität zu Lemberg Statt finden. Також титул і текст по польськи: Programma uroczystości, które się dnia 4-go Listopada 1817 podczas przywrócenia i otworzenia uniwersytetu we Lwowie obchodzić będą. Львів 25 X 1817.
[6]) Гл. вище заголовок од. написаних з нагоди інавґурації 1784 р.

чим стверджено, що в 1784 р. установлено зовсїм новий університет[1]), а не відновлено знесений попередно. Очивидно в тім, а не в иншім значіню каже видавець інавґураційних промов з 1784 р. в передмові, що „Josephus Augustus cum Anno MDCCLXXXIV die XVI Novembris Universitatem Leopolitanam in Galicia instaurari, inaugurarique juberet“[2]), бо „instauro“ в тім випадку значить „aufstellen, ins Werk setzen“[3]), а „instaurator“ = „non ut veterum instaurator, sed ut conditor“.[4])

Тому то з нагоди отвореня медичного виділу на Львівськім Університеті 9 вересня 1894 р. в прияві ц̈ісаря Франц Йосифа I тодїшний ректор др. Цьвікліньский згідно з історичною правдою говорив про „Die Schicksale unserer Hochschule, einer segensreichen Gründung von Eurer Majestät erhabenen Vorfahren, während ihres mehr als hundertjährigen Bestandes“.[5])

III.

Йосифинський Університет яко „нова“ інституція.

1. Науковий інвентар Єзуїтської Академії а Йосифинський Університет.

Будинок. — Ботанічний огород. — Бібл̈отека. — Фізичний і мінералоґічний ґабінет. — Астрономічна обсерваторія.

„Szkoły akademickie usnęły w letargu, kollegia klasztorne i wiejskie lub miejskie szkółki dawno już nie odpowiadały potrzebom społeczeństwa. Akademia lwowska — nie-

[1]) Grimm III, c. 182: „Einführung“ в значіню н. пр. „neuer Gesetze, Sitten“.

[2]) Acta Univ. Leopol. c. 3.

[3]) Georges: Ausführliches Lateinisch-Deutsches Handwörterbuch II. Leipzig 1880, c. 274.

[4]) Forcellini: Totius latinitatis Lexicon. II, Schneebergae 1831, c. 548.

[5]) Kronika Uniwersytetu Lwowskiego. I, Lwów 1899, c. 6. Супроти висше поданих фактів не може бути для нас міродатним те, що „wydawcy urzędowego zbioru ustaw uniwersyteckich (значить ся Beck-Kelle: Die österreichischen Universitätsgesetze. Wien 1906,

uznana". Так характеризує стан шкільництва в Галичині, в якім застало його австрійське правительство в 1772 р., один з істориків Львівського Університету.[1]) Орґанізацією шкільництва в Австрії займала ся тоді горячо цісарева Марія Тереса при помочі утвореної 1760 р. „Надворної комісії просвіти" (Studienhofkommission) і як раз отся цісарева була орґанізаторкою цілого ряду львівських академічних шкіл, котрі стали основою пізнійшого Йосифинського Університету.

З першого розділу знаємо, що Львівська Академія була інституцією нелеґальною, бо король присудом з 1763 р. наказав її остаточно замкнути, а римський трибунал відкликав булю ерекції. Мимо сього стрічаємо ся одначе з поглядами, що Йосифинський Університет був континуацією Львівської Академії. Проф. Фінкель, пишучи про намір Марії Тереси уфондувати у Львові університет, каже, що „Zobowiązywało do tego nowy rząd zajęcie akademii lwowskiej"[2]), одначе се твердженє нїчим не підперте супротив сього, що сам проф. Фінкель ствердив нелеґальність сеї академії словами „Akademia lwowska — nieuznana".[3]) Рівно-ж нїчим не підперте твердженє проф. Стажиньского, що Йосифинський Університет „miał być właściwie prawnym następcą rzeczonej Akademii (Львівської) tudzież duchowym spadkobiercą Akademii w Zamościu", бо в дальшім тягу пише о „niedojściu do skutku postanowionego przez Jana Kazimierza Uniwersytetu we Lwowie" і о „zwiniętej równocześnie przez rząd austryacki" Замойській Академії.[4])

Стрічаємо ся одначе й з поглядами, в котрих пробовано ужити вже певних арґументів у тім напрямі. Той сам проф. Тадей Войцеховский, котрий, як ми вже бачили, ствердив, що Львівська Академія упала й що цісар Йосиф II заложив наново у Львові університет, підносить все таки, що „część budynku i niektóre siły nauczycielskie starego uniwersytetu zostały powołane do działania w uniwersytecie jó-

---

c. 15) zamieścili też zgodnie z prawdą (sic!) jako pierwszą datę powstania Uniwersytetu, czyli Akademii w Kollegium OO. Jezuitów we Lwowie, rok 1661", як думає др. Ґан у згаданім на вступі ювілейнім „Pamiętniku" (c. 1).

[1]) Finkel I, c. 35.

Kazimierzowego

[2]) Ibidem c. 43.

[3]) Ibidem c. 35.

[4]) Starzyński: Historya Uniwersyt. Lwows. II, c. 413.

zefińskim; tak że możnaby nawet pokusić się o twierdzenie: że była pewna ciągłość, jeźli nie w instytucyi, to przynajmniej we funkcyi nauczycielskiej".[1]) Слова проф. В. дуже обережні й умірковані: по його думці лишень „możnaby pokusić się o twierdzenie", що була „ciągłość" між одним і другим університетом, але тільки „pewna ciągłość", бо не відважується проф. В. твердити, що була вона „w instytucyi", а хиба лише „we funkcyi nauczycielskiej".

Твердженє проф. В. розглянемо низше разом із новійшим поглядом на сю справу проф. Фінкля.[2])

„Jednakowoż z pełną sumiennością historyczną stwierdzić można, że nawet wśród tak ciężkich przejść dziejowych, cichy bieg nauk w tychże samych salach budynku pojezuickiego we Lwowie nie doznał przerwy. Znalazły w nich pomieszczenie studia academica, powołane zaraz do życia przez cesarzową Maryę Teresę.

Bogate zasoby naukowe Akademii jezuickiej: biblioteka, zbiór mineralogiczny i zbiór przyrządów fizycznych, ogród botaniczny i obserwatoryum astronomiczne służyły dalszym wykładom i nowym profesorom, wśród których znalazło się kilku exjezuitów, byłych profesorów Akademii; w tej samej auli broniono tez doktorskich. Są dowody w archiwum Namiestnictwa, że pierwotnie miano otworzyć tutaj Uniwersytet, polecono przesłać Nadwornej galicyjskiej kancelaryi w Wiedniu przywilej Augusta III i bullę Klemensa XIII. Później przeznaczono wspaniały gmach pojezuicki na pomieszczenie gubernium, a cesarz Józef II ufundował w klasztorze potrynitarskim, dokąd przeniesiono zbiory, Uniwersytet, „z połączenia istniejących już i nowo powstać mających instytutów naukowych", — jak opiewa pierwszy ustęp dyplomu erekcyjnego. Związek jest zatem niewątpliwy i zaprzeczyć się nie da".

Коли отже для проф. Войцеховского єствує тільки „pewna ciągłość", для проф. Фінкля є вже „związek niewątpliwy" між Йосифинським Університетом і Львівською Академією. Розгляньмо-ж аргументи, що промовляють за тою „pewną ciągłością" та за тим „związkiem niewątpliwym".

---

[1]) Wojciechowski: Przemówienie Rektora Uniw. Lwows. 1894, c. 5—6.

[2]) Pamiętnik obchodu jubileuszowego... c. 33.

Про „studia academica“, зорганізовані у Львові цісаревою Марією Терезою і їх мниму звязь із Львівською Академією будемо говорити основнійше низше. Тепер займемо ся питанєм, чи те, що містили ся вони в иезуїтськім будинку, впливає на яку небудь звязь Йосифинського Університету з Львівською Академією?

Отже як раз противно, згідним з історичною правдою є факт, що цісар Йосиф II зірвав зовсім з иезуїтським будинком, котрий на новий університет з певних зглядів зовсім не надавав ся. В часі свойого третього побуту в Галичині заняв ся цісар сам вишуканєм відповідного будинку на поміщенє університету. Дня 30 червня 1783 р. повідомив він відручним письмом гр. Кольврата, що в потринітарськім монастирі будуть містити ся львівські школи: нормальні, латинські й академічні, а вже декретом з 29 липня с. р. розпорядив цісар, що академічні виклади і школи займуть великий комплекс монастирський по Тринітарах, відки уступлять суди, а в иезуїтській колеґії будуть уміщені політичні власти.[1]) Так отже Йосифинський Університет не мав нїчого спільного з иезуїтським будинком, а через те відпадає перший арґумент за тим, що згаданий університет був континуацією Львівської Академії. Впрочім коли-б у сій справі рішало поміщенє в данім будинку, нинїшна українська ґімназія у Львові, т. зв. „I академічна ґімназія“ могла-б уважати себе зовсім правно континуацією Йосифинського Університету: від 1784 р. містила ся вона в головнім потринітарськім будинку на другім поверсі, а по хвилевім перенесеню до забудованя оо. Бернардинів, від 1862/3 р. містить ся знов в тім самім будинку, в нинїшнім „Народнім Домі“.[2])

Також незбитим історичним фактом є се, що ботанічний огород Йосифинського Університету не мав нїчого спільного з иезуїтським ботанічним огородом. Знаємо, що перед заснованєм сього університету глядано що йно за принагідним місцем на заложенє ботанічного огорода. Дня

[1]) Finkel I, c. 47—48. Потринїтарські будинки, се нинїшний „Народний Дім“ і „Преображенська церква“. Гл. сучасний рисунок усїх чотирох фронтів в Jaworski: Uniwersytet lwowski, c. 75, 77, 79 і 81.

[2]) Харкевич: Хронїка львівської академічної ґімназії. (Звіт дирекції за р. 1900/901) с. 16 і 32.

16 лютого 1783 р. запитувала Надворна канцелярія ґубернатора ґр. Бріґідо, чи в огороді знесеного монастиря Бриґіток, Домінїканок або в котрімсь иншім не далось би легко заложити ботанїчного огорода?[1]) Вкінцї декретом з 29 липня 1783 р. зарядив цїсар Йосиф II, що огород знесеного монастиря оо. Місіонарів, де була семинарія для римо-кат. клеру, має служити яко ботанїчний огород.[2]) Тут одначе не заложено ботанїчного огорода[3]), не заложено його й на огороді Екскармелїтанок. В листї з 2 серпня 1786 р. писав цїсар Йосиф II в справі обох духовних семинарій до ґубернатора ґр. Бріґідо між иншим отсе: „Endlich hat keines dieser beiden Seminarien einen Garten. Ich will also, dass ihnen der für die Botanik bestimmte Garten der Exkarmeliterinnen zum gemeinschaftlichen Gebrauch überlassen... werde, indem für beide diese Seminarien kein besserer und bequemerer ausfindig gemacht werden kann; dagegen um so leichter sein wird, zur Anlegung des botanischen Gartens einen anderen Platz zu bestimmen, als hiermit noch gar kein Anfang in dem Karmalitergarten gemacht worden ist, und hierzu kein grösserer Raum erfordert wird...“[4]) Уладженє ботанїчного огорода й хемїчної лябораторії поручено спровадженому професорови Інсбрукського Університету, Schiverek-ови[5]), а на ботанїчний огород призначено огород „der aufgehobenen Dominikannerinnen, ausser dem Jesuitenthore, nicht weit von der Stadt“.[6]) Сучасник Кратер подав нам опис сього огорода, котрого плян показував йому сам Шіферек.[7]) Де-ж отже сей поезуїтський ботанїчний огород, скоро вкінцї стануло на тім, що, як каже сам проф. Фінкель, в Йосифинськім Університетї „Ogrodu botanicznego właściwie nigdy nie było“?[8])

Пригляньмо ся тепер, які є підстави до твердженя, що Йосифинський Університет був континуацією Львівської Ака-

[1]) Finkel I, c. 47; Wolf: Gesch. der Lemb. Univ. c. 4.
[2]) Finkel I, c. 48.
[3]) Ibidem c. 153/4 нота 4.
[4]) Wolf: Gesch. der Lemb. Univ. c. 19.
[5]) Finkel I, c. 48 і 103; Wolf c. 4, нот. 1; Kratter: Briefe über den itzigen Zustand von Galizien. I, Leipzig 1786, c. 32.
[6]) Kratter: Briefe I, c. 32.
[7]) Ibidem c. 33.
[8]) Finkel I, c. 153/4, нота 4.

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ И05/2187

демії через влучене до нього поезуїтської бібліотеки? Яка була судьба сеї бібліотеки після касати, довідуємось передовсім з „Bericht-y“ львівського циркулярного уряду з 20 мая 1774 р.: „Über die vorhandene Bibliotheq hat der ehemalige Jesuit, nunmehr aber Secularisirte Chmidlowski die Aufsicht, und genüsset vor seine Belohnung ebenfalls 100 Ducaten“.[1] Австрійське правительство давало на її побільшене річну дотацію в висоті 200 зл., але вже небавом віддало її в заряд бувшому ярославському префектови студій Vogler-ови.[2] Коли-ж цісар Йосиф II уфондував новий університет, треба було заснувати для нього зараз університетську бібліотеку. І хоч, як бачимо, ествувала бібліотека знесеної Львівської Академії, не могла вона одначе служити потребам нового університету, як се стверджує сам проф. Фінкель:

„Istniejąca po Jezuitach książnica nie wystarczała ludziom nowego kierunku, których wysłano „z krajów oświeconych“ do Lwowa, bo cenzura duchowna nie przepuściła do niej dzieł, o które obecnie najbardziej chodziło. Brakło przedewszystkiem niemieckiej literatury owej epoki, bez której, rzecz naturalna, nie mogli się obyć profesorowie; brakło nadto dzieł podręcznych, używanych i przepisanych w szkołach austryackich. Wszystkiemu temu zaradził wspaniałomyślnie cesarz“.[3] Отже своє повстане завдячує Львівська Університетська Бібліотека цісареви Йосифови II, що стверджують виразно розвідки зарівно урядників сеї бібліотеки, як і инших людий, котрі про неї писали.[4] Понизше подаємо на доказ нашого твердженя відповідні уступи зі згаданих розвідок.

„Die Bibliothek verdankt, sowie die Universität, ihre Entstehung 1784 der österreichischen Regierung“.[5]

---

[1]) Рукопись „Бібліотеки Оссолїньскихъ“ у Львові ч. 525, т. I, к. 325—325 об. Про сей „Bericht“ буде докладнійше мова в дальшім тягу розвідки.

[2]) Finkel I, c. 42.

[3]) Ibidem c. 117.

[4]) Вже й сама напись в давнім будинку бібліотечнім (нин. „Преображенська церква“) звучала: „Magistram optimam, Bibliothecam huic urbi et provinciae dedit Josephus II. Augustus Anno MDCCLXXXIV“. Ibidem c. 125, нота 2.

[5]) Dudík: Archiven im Königreiche Galizien und Lodomerien. Im Auftrage des Hohen Staatsministeriums. Wien 1867, c. 111.

„Uniwersytet lwowski wraz z biblioteką założonym został przez cesarza Józefa II“.[1])

„Die Lemberger Universitätsbibliothek ist — wie die Universität — eine Schöpfung Kaiser Josef II“.[2])

„Biblioteka uniwersytecka zawdzięcza swe powstanie cesarzowi Józefowi II“.[3])

„Biblioteka uniwersytecka, zał. w r. 1784 przez ces. Józefa II“.[4])

Що-ж було основою сеї бібліотеки? „Den Grundstock bildet die Garelli'sche Bibliothek... Maria Theresia übergab alles der von ihr gestifteten Theresianischen Ritterakademie in Wien. Als Kaiser Joseph 1784 diese Akademie aufhob, bestimmte er die Garelli'sche Bibliothek für die neu errichtete Universität in Lemberg“.[5])

„Pierwszy zawiązek biblioteki stanowi dar tak zwanej biblioteki Garellego“.[6])

„Die wohlgeordnete, fachmännisch katalogisierte Bibliothek des berühmten Hofarztes Nikolaus Garelli, die — dem Staate überlassen — bis zur Aufhebung des Theresianums in Wien, diesem Institute diente, bildete später in der Anzahl von 11.000 Bänden den Grundstock der hiesigen Bibliothek“.[7]) Влучено до неї вправді й львівську иезуїтську бібліотеку[8]), але се капля води в морі супроти сього, що спроваджено до неї також книжки зі стокількадесяти скасованих галицьких і буковинських монастирів, а саме з монастирів: Августіянів, Бенедиктинів і Бенедиктинок, Бернардинів, Божогробців, Бриґіток, Василіян (36 монастирів), Домініканів, Єзуїтів, Капуцинів, Кармелїтів, Павлінів, Піярів, Премонстратензів, Рефор-

[1]) Reifenkugel: Biblioteka Uniwersytecka we Lwowie. (Przewodnik nauk. i liter. 1873, c. 183).

[2]) Kotula: Die k. k. Universitäts-Bibliothek zu Lemberg. Wien 1906. (Надб. з Mitteilungen d. österr. Vereins f. Bibliothekswesen 1905, Heft 3—4, 1906, Heft 1) c. 135.

[3]) Barwiński Eugeniusz: Biblioteka Uniwersytecka. (Tydzień, Lwów 1905, ч. 21).

[4]) Chwalewik: Zbiory Polskie, archiwa, biblioteki... Warszawa 1916, c. 67.

[5]) Dudik c. 111/112.

[6]) Reifenkugel c. 184.

[7]) Kotula c. 135/136.

[8]) Яка була її вартість для нового університету, сказано вже в горі.

матів, Тринітарів, Францїсканів; буковинські монастирі, особливо православний монастир в Путнї, доставили рукописий. З тих монастирів стягнено до Львівської Унїверситетської Бібліотеки около 40.000 томів.[1])

Отже на основі сього не можна твердити, що Йосифинський Унїверситет є континуацією Львівської Академії, тому що влучено до нього поезуїтську бібліотеку. Инакше мав би до сього таке саме право кождий із скасованих монастирів (між ними й Василіянські), з котрих перенесено книжки до Унїверситетської Бібліотеки у Львові. Мали-б право Німцї на тій самій основі вважати Йосифинський Унїверситет континуацією знесеної Терезіянської Академії у Відні через те, що з неї забрано для Унїверситетської Бібліотеки у Львові найцїннїйшу з усїх збірок, там влучених, бібліотеку Ґарелія.

До річи буде додати, що засновану цїсарем Йосифом II Унїверситетську Бібліотеку уміщено в потринітарськім костелї (нинїшна „Преображенська церква“), а першим бібліотекарем був бібліотекар з Будапешту, Генрих Ґотфрид von Bretschneider.[2])

Який же був „zbiór przyrządów fizycznych“, що мав по словам проф. Фінкля перейти з Львівської Академії до Йосифинського Унїверситету? Близших даних про нього у проф. Фінкля не находимо, противно, сам проф. Фінкель в иншім місцї в уступі про Терезіянські „studia academica“ згадує на основі актів лишень про „skład fizycznych przyrządów, sprowadzonych z Wiednia za 451 zł. 57½ ct.“[3]) Що одначе ся збірка не мусїла бути надзвичайна, можуть засвідчити слова сучасника, котрий навіть про збірку фізичних приладів в Йосифинськім Унїверситетї висказуєть ся не дуже похвально: „Der physische Saal ist schön und gross, und zu allen Arten von Versuchen bequem. Es wäre unbillig, schon itzt (в 1786 р.) einen hinlänglichen Vorrath von Instrumenten zu fodern“.[4]) Так отже поезуїтський „zbiór przyrządów fizycz-

[1]) Finkel I, c. 121, нот. 3; E. Barwiński в часоп. Tydzień 1905, ч. 21; E. Barwiński: Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie. Lwów 1912, c. IV; Chwalewik c. 67.

[2]) Reifenkugel c. 185; Finkel I, c. 118; E. Barwiński в часоп. Tydzień 1905, ч. 21.

[3]) Finkel I, c. 42.

[4]) Kratter: Briefe I, c. 6.

пусh“ мусів рівнати ся зеру, коли для Терезіянських шкіл спроваджено їх з Відня, а й в Йосифинськім Університеті був він ще надто недостаточний. І се не може бути аргументом за континуацією.

З черги треба придивитись, який був поезуїтський „zbiór mineralogiczny“, згаданий проф. Фінклем. Ось що довідуємо ся в тій справі: „Die Lehrkanzel für Naturgeschichte an der medicinischen Facultät blieb auf Befehl des Kaisers (rescribirter Vortrag vom 28 Jänner 1784) vorläufig unbesetzt und sollte man warten, bis die für den Lehrer unentbehrliche Sammlung der Naturalien vorhanden sein wird. Im Jahre 1785 schickte der Kaiser Naturalien und Münzen nach Lemberg“.[1]) Де-ж отже той поезуїтський „zbiór mineralogiczny“, коли в Йосифинськім Університеті бракло зразу зовсім збірки „der Naturalien“, скоро творцем мінеральотічної збірки став аж спроваджений до Львова в 1787 р. професор „спеціяльної історії природи“ для медиків, Валтасар Hacquet? Ось що про се читаємо у самого проф. Фінкля: „Pracuje zaś (Hacquet) z wytężeniem godnem podziwu i naśladowania, podczas roku szkolnego w gabinecie, dokąd na prośbę jego z polecenia gubernium nadsyłają mu starostwa próbki ziemi, minerały, skamieliny i t. p. z całego kraju. On je porządkuje, „wedle zasad chemicznych“ rozbiera i oznacza, słowem tworzy zbiór mineralogiczny, który w krótkim czasie nie może się pomieścić w kilku szafach gabinetu historyi naturalnej, na ten cel przeznaczonych“.[2]) Бачимо отже, що мінеральотічна збірка Йосифинського Університету не мала нїчого спільного з поезуїтською збіркою, противно се факт, що створено її що йно в часах Йосифа II.

Про поезуїтське „obserwatoryum astronomiczne“ не богато знаємо, бо у самого проф. Фінкля нїяких даних до сього, яка була звязь між сею і Йосифинською обсерваторією, не маємо. З письма Надворної канцелярії з 16 лютого 1783 р. знаємо лише, що дотеперішна поезуїтська обсерваторія була для нового університету зовсім непригідна, бо мала заслонену північну і східну сторону неба, а отворена побіч неї в 1777 р. брама, перероблена з єзуїтської фірти, була поводом безнастанних потрясень підчас переїзду возів; мала рівно-ж

[1]) Wolf c. 15/16.
[2]) Finkel I, c. 109/110.

богато зелізних оковань, що утрудняли магнетичні спостереженя, а окружена довкола мурами, не позваляла слїдити напряму і зміни вітру.[1])

З усього висше сказаного бачимо, що ані будинок, ані ті мнимі „bogate zasoby naukowe Akademii jezuickiej“ зовсім не причинили ся до сього, щоби Йосифинський Університет можна вважати її континуацією. Вже-ж і губернатор гр. Брідідо в інавгураційній промові 1784 р. признав за цїсарем Йосифом II виключну заслугу, що він університет „librorum selectissimorum copia, antiquitatum eximia collectione, velut proprio remotioris historiae fonte, musaeorum, sive mechanicorum, sive physicorum insigni adparatu, anatomico, chemicoque instrumentorum theatro, botanico ut dicimus, horto, non voluptatis aut deliciarum, sed utilium medicamentorum et herbarum peregrinarum seminario... verbo, omnibus... subsidiis ditat atque exornat“.[2])

2. Наукові заведеня Єзуїтської Академії а Йосифинський Університет.

Становище австрійського правительства супроти ерекційних і конфірмаційних документів Львівської Академії. — Практичні мотиви в виборі місцевости при заснованю університету. — Ніяких зобовязань супроти минувшини. — Терезіянські „studia academica“ та їх учительські сили а Львівська Академія.

З черги займемо ся питанєм, чи справдї на заснованє Йосифинського Університету у Львові вплинув факт, що „polecono przesłać Nadwornej galicyjskiej kancelaryi w Wiedniu przywilej Augusta III i bullę Klemensa XIII“, чи справдї заняте Львівської Академії „zobowiązywało do tego nowy rząd“, чи справдї Йосифинський Університет „miał być właściwie prawnym następcą rzeczonej Akademii“?

Передовсїм звісно, що зі згаданими дипльомами накинув ся австрійському правительству львівський архієпископ Сераковский: „To też z własnej woli i przez nikogo nie wzywany przedstawił Sierakowski rządowi austryackiemu, że nowy zakład naukowy opierać się powinien

[1]) Ibidem c. 47.
[2]) Acta Univ. Leopol. c. 7.

na fundamencie dawnej Akademii, która już od stu lat we Lwowie istniała. Na dowód tego przedłożył przywilej uniwersytecki Jana Kazimierza z r. 1661, zatwierdzenie króla Augusta III i bullę Klemensa XIV (sic! має бути XIII). Dla wielu radców gubernialnych było to zdaje się prawdziwe odkrycie, więc zainteresowali się bardzo dokumentami i donieśli o ich istnieniu do Wiednia. Zainteresowała się też nimi najwyższa Studienhofkommission i osobnym reskryptem kazała je sobie przysłać do Wiednia. Gubernium galicyjskie uczyniło zadość temu żądaniu".[1])

Одначе на тім „zainteresowaniu się "скінчило ся! І нїчого дивного, бо згадані привілеї „sind nach dem Berichte des galizischen Guberniums fast nicht zur Ausführung gelangt".[2]) Одним словом, зложено їх „ad acta"! „Nie wiemy", писав пок. Фр. Яворский, „jakie były dalsze losy tych dokumentów, jakie studya przeprowadzono, jakie z nich wnioski wyciągnięto. Prawdopodobnie spotkało je to samo przeznaczenie, co setki dyplomów królewskich, które, o ile się nie odnosiły do fiskalnych pretensyi rządu, pakowano bez ceremonii ad acta. W tym wypadku zresztą sama kasata Jezuitów odbierała im praktyczne znaczenie".[3])

З отсего бачимо, що зарівно ерекційні як і конфірмаційні королївські дипльоми та папські булї зїґнорувало австрійське правительство зовсїм, а тим самим зїґнорувало факт колишнього єствованя Єзуїтської Академії у Львові. Що занятє Львівської Академії не зобовязувало нового правительства до нїчого, що воно не звертало зовсїм уваги на сю Академію, котра вже не єствувала, на се маємо документальні дані. Вже в 1774 р. задумала цїсарева Марія Тереса заснувати у Львові університет.[4]) Одначе близше порушено сю справу аж в 1776 р. Дня 5 лютого с. р. писала Надворна канцелярія до ґубернії, що цїсарева задумує отворити у Львові університет на взір університетів у дїдичних краях,

[1]) Jaworski: Uniwersytet lwowski c. 55.

[2]) Zschokke: Die theologischen Studien und Anstalten der katholischen Kirche in Österreich. Wien-Leipzig 1894, c. 297; Wolf: Gesch. der Lemb. Univ. c. 1, нот. 1: „doch wurde der Plan nicht realisirt".

[3]) Jaworski c. 55/56.

[4]) Wolf c. 1 в нотї.

а передовсім Віденського. Надворна комісія просвіти запитувала проте ґубернію про деякі подробиці місцевих відносин: чи місто Львів може дати відповідне поміщенє для більшого числа учеників замісцевих, чи середники до житя не надто дорогі для менше заможних, але уздібнених молодців, котрі ізза сеї причини не могли би користати з наук, чи „з тих зглядів не було-б лучше отворити університет в иншім місці, н. пр. в Замостю, де після запевненя архіепископа (львівського) є вже університет або академія?“ А може, писали дальше, замісць Замостя, що є приватною власностю і твердинею, надавалось би лучше до сеї цїли королївське місто Перемишль, котре лежить майже в середині краю, епіскопська столиця, над рікою Сяном, що улекшить довіз живности?[1])

Ґуберніяльний радник Коранда, що реферував відповідь на ґуберніяльнім засїданю, признавав, що богато зглядів промовляло би за Перемишлем, але додавав, що місто далеко тїснїйше чим Львів, не має рівно-ж відповідного будинку, котрий вимагав би великих накладів, підчас коли у Львові єзуїтський будинок надаєть ся знаменито на сю цїль. Є також певні політичні й „инші важні причини“, щоби університет був у столиці краю. Тому, коли Її Цісарська Величність хоче ложити на сю цїль значні видатки, дадуть ся винайти практичні способи усуненя певних недостатків у Львові.[2])

І на основі сього можемо ствердити, що при заснованю університету у Львові австрійське правительство зїґнорувало факт, що тут єствувала колись Єзуїтська Академія. В тій часї єствувала для нього академія тільки в Замостю. Був се арґумент за тим, щоби новий університет заснувати як раз в Замостю, проти чого промавляла одначе та обставина, що була се твердиня й приватна власність. За Перемишлем промавляло се, що лежить він майже в середині краю над рікою Сяном, котрий улекшив би довіз живности, але рівночасно противнього висунено обставину, що він далеко тїснїйший чим Львів. Зарівно з письма Надворної комісії просвіти, як і з відповіди ґубернії бачимо, що австрійське правительство глядїло на цїлу справу з точки практичної: ходило йому про се, чи можна буде дати поміщенє більшій скількости замісцевих учеників,

[1]) Finkel I, c. 43.
[2]) Ibidem c. 44.

чи середники до життя в даній місцевости не будуть за дорогі, чи буде можна в відповідний спосіб ті середники довезти.

Що промавляло за Львовом? Промавляло се, що він не так тісний як Перемишль, промавляли й не подані близше „певні політичні і инші важні причини", щоби в столиці краю був університет. За Львовом промавляла й та обставина (знов виключно практична!), що був тут уже готовий поезуїтський будинок (що одначе, як ми бачили в горі, не надав ся на університет, котрий поміщено в потринітарськім будинку). Чи промавляло за Львовом се, що була тут колись Єзуїтська Академія? Зовсім ні! Ся обставина промавляла, як ми бачили, виключно за Замостєм, а не за Львовом: для австрійського правительства Львівська Академія вже не єствувала й тому ані Надворна комісія просвіти, ані ґубернія про неї ні слівцем не згадали!

Так виглядає отсе „zobowiązanie nowego rządu" в світлї історичних фактів. А що взагалї нове правительство не брало на себе ніяких зобовязань супроти минувшини, свідчать отсї факти. Коли цїсарева Марія Тереса задумувала в 1774 р. заснувати у Львові університет, львівський архієпіскоп висловив бажанє, щоб йому і його наслїдникам надано достоїнство канцлєра нового університету, як се водить ся в Кракові й Замостю. На се відповіла цїсарева, що для неї „seien die Universitäten zu Krakau und Samosce nicht massgebend, sondern die erbländischen und insbesondere in Wien".[1]) І хоч досї університети з католицьким видїлом могли були бути основані лишень за згодою папи, котрий мав на них свого заступника, канцлєра, цїсар Йосиф II заснував університет у Львові, не дбаючи про дозвіл зі сторони папи.[2]) Отже слова, що Йосифинський Університет був „prawnym następcą" Львівської Академії, позбавлені всякої історичної основи. Вже-ж і сам проф. Фінкель стверджує се словами, що Йосифинський Університет „Miał być, jako nowo zbudowany, wzorem nowych pomysłów: tu nie obowiązywały żadne stare przywileje korporacyjne; można było budować z korzenia, nie oglądając się na przeszłość".[3])

В першім уступі ерекційного дипльому заявляє цїсар Йо-

[1]) Wolf c. 1/2 в ноті.
[2]) Ibidem c. 3.
[3]) Finkel I. c. 47.

BIBLIOTEKA W.P.B.

сиф II ось що: „Erstens erklären Wir die in der galizischen Hauptstadt Lemberg schon gegenwärtig bestehenden, und noch künftig dort einzuführenden Lehr- und Unterrichtsanstalten in ihrem ganzen Umfange als eine wahre Universität und hohe Schule".[1]) На основі сього твердить проф. Фінкель, що між Єзуїтською Академією і Йосифинським Університетом „Związek jest zatem niewątpliwy i zaprzeczyć się nie da".[2]) Які-ж се були ті „gegenwärtig bestehende Lehr- und Unterrichtsanstalten"? Зі слів проф. Фінкля виходить, що були се „studia academica, powołane zaraz do życia przez cesarzową Maryę Teresę", в котрих учило також „kilku exjezuitów, byłych profesorów Akademii".[3]) Мусимо отже питанє про звязь Терезіянських академічних шкіл з Єзуїтською Академією піддати основній критиці.

Висше згаданий погляд проф. Фінкля не новий, він же-ж підносив його й давнійше, тільки та „niewątpliwość związku" не була ще там так сильно заакцентована: „Jezuickie kollegium i Akademię lwowską przetworzono na liceum w znaczeniu, używanem w krajach austryackich, chociaż urzędownie nie dano mu tej nazwy. Pozostawiono chwilowo niektórych nauczycieli, jak eksjezuitę Skoberę dla języka niemieckiego, ale równocześnie sprowadzono nowych profesorów z Wiednia".[4]) Жерелом твердженя про мнимy переміну австрійським правительством Єзуїтської Академії на ліцей послужив проф. Фінклеви „Ignaz de Luca, Geographie von Galizien und Lodomerien. Wien 1791".[5]) Звернемо увагу, що зайшло тут в його погляді певне непорозуміне. А щоби дати наглядний доказ, зацитуємо дословно дотичний уступ зі згаданої книжки:

„Die Universität in Lemberg nahm mit den Jesuiten ihren Anfang; sie war aber damahls im eigentlichen Verstande bloss ein Lycäum; erst im Jahre 1784 wurde dasselbe in eine Universität umgeschmolzen,

---

[1]) Ibidem c. 52.
[2]) Pamiętnik c. 33.
[3]) Ibidem.
[4]) Finkel I, c. 39.
[5]) Ibidem нота 3. Проф. Фінкель не цитує з сеї книжки ні сторони, ні не подає повного заголовка.

und in dem genannten Jahre am 1 November erfolgte die feyerliche Eröffnung".[1])

Отже передовсім з натиском годить ся піднести, що автор географії Галичини не згадав тут ні одним слівцем про якесь „przetworzenie" Єзуїтської Академії на австрійський ліцей, лишень приписав заслугу першенства в заложеню університету у Львові оо. Єзуїтам. Мимо нелеґальности сеї Академії годить ся з історичною правдою се, що основниками першого університету у Львові були як раз оо. Єзуїти.[2]) Зворот „den Anfang nehmen mit" відносить ся власне до сього першенства в заложеню і значить „Ursprung nehmen"[3]), а само слово „Anfang" означає „principium, initium, Beginn, Anbeginn", „bezeichnet nun das erste der Zeit, dem Orte, dem Geschehen nach".[4]) Зовсім ясно сказано тут отже, що Єзуїти перші заложили у Львові університет, одначе в розуміню де Люки мав він в їх часах (damahls) властиво лише характер щось в роді ліцею. Отже зовсім дивна тут увага проф. Фінкля, длячого „urzędownie nie dano mu tej nazwy". Сей quasi-ліцей по словам де Люки в 1784 р. „wurde in eine Universität umgeschmolzen". Сього останнього твердженя, не підпертого ніякими історичними доказами, не будемо тут осібно опрокидати, бо задача наших заміток взагалі — виказати, що цїсар Йосиф II заложив новий університет, а не „перетворив" давний, тим більше, що не було навіть ніякого „перетворюваня" сього єзуїтського quasi-ліцея Марією Терезою, котра, як зараз побачимо низше, зорганізувала академічні школи зовсім самостійно.

Найважнійшим доказом, що Йосифинський Університет не мав ніякої звязи з Єзуїтською Академією, буде опрокиненє погляду, наче-б то Терезіянські „studia academica", згадані в ерекційнім дипльомі з 1784 р. яко „schon gegenwärtig bestehende Lehr- und Unterrichtsanstalten", котрі попри

[1]) Ignaz de Luca: Geographie von den Königreichen Galicien und Lodomerien nebst der Bucowine. Wien 1791, c. 303.

[2]) Назви „Universitas Leopoliensis" для своєї академії уживали Єзуїти аж до касати. Пор. „Propositiones ex universa Philosophia publicae disputationi expositae in Universitate Leopoliensi Societatis Jesu Mense Junio Anno Xsti MDCCLXXIII" (в Унів. Бібліотеці у Львові ч. 56369 I) Гл. також Finkel I, c. 30; Załeski III, 1. c. 822.

[3]) Grimm, Jacob u. Wilhelm: Deutsches Wörterbuch. VII, Leipzig 1889, c. 528.

[4]) Ibidem I, Leipzig 1854. c. 324.

„künftig dort einzuführende Lehr- und Unterrichtsanstalten“ мали бути „eine wahre Universität und hohe Schule“, стояли в якій небудь звязи з Єзуїтською Академією, зглядно були її безпосередною континуацією.

Зачнемо від першої медичної школи у Львові, т. зв. „Collegium medicum“. Ось що пише про її ґенезу в часах Терезіянсько-Йосифинських новійший історик медицини в Галичині: „Za kamień węgielny tej pierwszej szkoły medycznej we Lwowie... należy uważać patent gubernatorski, wydany dnia 10 września 1773 roku i ogłaszający rozpoczęcie już dnia 1 października bezpłatnych wykładów chirurgii i położnictwa, które mają się odbywać w dwóch językach: polskim i niemieckim“.[1]) Чи була одначе яка звязь між сею школою і Єзуїтською Академією? Ні одно з історичних даних до сеї школи не промавляє за сим. І так знаємо, що вправдї першим протомедиком для Галичини, іменованим Найвисшою постановою, був Поляк, Андрій Крупіньский, уроджений в Белянах, одначе був він вихованцем медичного виділу університету у Відні, одного з головних огнищ лїкарської науки, котре притягало учеників навіть із заморських сторін; там промовав ся він в грудні 1772 р., предложивши докторську дісертацію.[2]) На вибір Крупінського вплинула найбільше як раз ся обставина.[3]) Знаємо дальше, що рівночасно з Крупіньским іменовано йому рівнорядного лїкаря, Італїйця родом із Триденту, Івана Франца Spaventi-я, рівно-ж ученика медичного виділу у Відні, а крім сього трех хірургів Нїмців, Івана Waltz-a, Франца Ogesser-a і Антона Kremler-a, котрі мали творити спільно особний медичний збір, званий „Collegium medicum“.[4]) Як бачимо, з Єзуїтською Академією у Львові не мала ся школа нїякої ґенетичної звязи ані „w instytucyi“, ані „we funkcyi nauczycielskiej“.[5]) Взагалї в хвилї

[1]) Szumowski: Galicya pod względem medycznym za Jędrzeja Krupińskiego pierwszego protomedyka 1772—1783. (Archiwum naukowe. Wydawnictwo Towarzystwa dla popierania nauki polskiej. Dział I, tom IV, zeszyt 1). Lwów 1907, c. 82.

[2]) Finkel I, c. 36—37; Szumowski c. 36—37 і 40.

[3]) Szumowski c. 38.

[4]) Finkel I, c. 36—37; Szumowski c. 40—42.

[5]) Звернемо увагу, що в шематизмах з перед заснованя Йосифинського Університету згадуєть ся лише „Collegium medicum“, н. пр. в Almanach royal de Gallicie et de Lodomerie pour l' an-

першого розбору стояла медицина в Польщі на дуже низкім степени: Замойська Академія була de facto зовсїм без професора медицини і в санітарних актах нема зовсїм ніякої згадки про Єзуїтську Академію у Львові, а впрочім „Z obu tych instytucyi nie miał kraj żadnych korzyści, tak samo zresztą, jak i z samej akademii jagiellońskiej. Praktyką lekarską bowiem na całym obszarze Galicyi zajmowali się sami uczniowie szkół obcych“.[1])

Перейдїм до т. зв. „Collegium nobilium“ або „Collegium Theresianum“. У Львові єствувало „collegium nobilium“, засноване Єзуїтами на взір заграничних заведень, вже від 1749 р.[2]), а дотревало аж до 1773 р., т. є до касати.[3]) Против Єзуїтів старав ся одначе львівський епіскоп-суфраган Ґловіньский висунути шляхотський конвікт Піярів. Своїми заходами довів він до сього, що австрійське правительство згодилось причинити ся грішми до введеня в житє сеї інституції, але колеґія мала одержати плян і порядок науки зі сторони правительства та оставати під безпосереднім наглядом львівської ґубернії. А коли Ґловіньский згодив ся на умови правительства, невдовзї після його смерти († 14 IX 1776 р.), з початком падолиста 1776 наступило отворенє Терезіянського „Collegium nobilium“. Протектором заведеня зістав ґубернатор Галичини Генрих ґр. Ауерсперґ, а директором ґубернїяльний радник Жиґимонт ґр. Ґалленберґ. Заряд і домашний надзір спочивав у руках оо. Піярів, але учителїв ґуманїорів, фільософії і прав іменувало правительство. Подрібний едикт або „Avertissement“ про ула-

---

née 1776. A Leopol. Chez Antoine Piller, c. 136: „Le College de Médecine“. (Бібл. Оссол. ч. 255) і в Nowy Kalendarzyk na rok Pański 1778 (також 1779). Z przyłączeniem Szematyzmu czyli imion wszystkich cesarsko-królewskich urzędników w Królestwach Gallicyi y Lodomeryi. We Lwowie. W Drukarni Ant. Pillera: „Cesarsko-Królewskie Zgromadzenie Lekarsk. czyli Collegium Medic. w Lwowie“. (Бібл. Оссол. ч. 6947, ненум.).

[1]) Szumowski c. 50.

[2]) Idea Collegii nobilium pro educatione Juventutis... sub cura Patrum Societatis Jesu... Leopoli erecti MDCCXLIX (в Львівській Унів. Бібл. ч. 70283 I). Гл. також Finkel I, c. 26.

[3]) Exercitationes Literariae mense Septembri Anni 1772 ad Januarium 1773 habitae in Collegio nobilium Leopoliensi Societatis Jesu mense Januario. Leopoli typis PP. Franc: Cum assensu Superiorum. к. 18 ненум. (в Львівській Універс. Бібл. ч. 70294 I).

дженє і умови принятя оголосило правительство 30 вересня 1776 р.[1]) Зі сказаного бачимо наглядно, що Терезіянське „Collegium nobilium“ не мало нїякої звязи з Єзуїтами анї „w instytucyi“, анї „we funkcyi nauczycielskiej“, противно, його основою було заведенє їх смертних ворогів, Піярів.

Які-ж були инші „studia academica“, зорґанїзовані цїсаревою Марією Терезою, яка була в них участь львівських екс-Єзуїтів та взагалї, чи мали ті школи яку небудь звязь із Єзуїтською Академією у Львові?

Австрійське правительство занялось в Галичинї сейчас не лише відносинами санїтарними, іменуючи протомедика й спричинюючи повстанє „Collegii medici“, але подбало також і про освіту. В розпорядку львівської ґубернії з 17 (praes. 23) лютого 1774 р. до львівського циркулярного уряду розказано, щоби „nach erfolgter Aufhebung des Jesuitenordens weder der Gottesdienst noch auch das Schulwesen ins Stocken gerathe“ та щоби споруджено „ein genaues Verzeichniss über die hierlandes verbleibende Exjesuiten mit Beyfügung des loci Ubicationis, und Eintheilung, welche zu Lehrämtern, welche zur Seelsorge taugen, oder welche zu ein, und anderen nicht mehr zu gebrauchen, und als wahre Pensionisten anzusehen sind“.[2]) Результатом сього ґубернїяльного розпорядку був „Gehorsamster Bericht des Kaisl. Köngl. Lemberger Kreis-Amts, die dermalige Beschaffenheit, und künftige Bestellung der Latainischen sowohl, als Trivial Schulen,... betrefend“ з датою „den 20-ten May 1774 (praes. den 31 May 1774)“.[3])

„Es sind in diesem Kreis“, так зачинає ся „Bericht“ львівського циркулярного уряду, „zwey einzige Orte, benantlich Lemberg und Zloczow, wo Lateinische Schulen und die Lehre höherer Wissenschaften öfentlich bestehet“.[4]) Нас обходить очивидно в данім випадку Львів, а у Львові передовсїм школи Єзуїтів. Згадуючи про Єзуїтську Академію каже „Bericht“, що вона тїльки „als eine Universitaet angesehen wurde“[5]), а сей погляд на властивий її характер схо-

[1]) Finkel I, c. 26—27 і 40—41.

[2]) Манускрипт Бібліотеки Оссолїньских у Львові ч. 525: т. I, к. 323.

[3]) Ibidem к. 322—341 обор.

[4]) Ibidem к. 324 об.

[5]) Ibidem.

дить ся з поданим уже попередно поглядом де Люки, що Єзуїтський Університет у Львові „war damahls (за їх часів) im eigentlichen Verstande bloss ein Lycäum“[1]), не більше! У Львові „haben die ehemaligen Jesuiten nicht allein die 6 kleine Schulen, oder Humaniora gelehret, sondern auch in den Altioribus, nämlich in allen Abtheilungen der Phylosophiae, wie auch Theologiae, und heyligen Rechten öffentlich Unterweisung gegeben. Dermalen aber nach Auflassung der Gesellschaft Jesu sind die letztere ins Stillstehen gerathen, und werden nur die erstere durch einen Weltlichen, und 4 Exjesuiten betrieben“.[2])

Зіставмо повисше зі згаданими вже словами проф. Фінкля, що в Терезіянських академічних школах учило „kilku exjezuitów, byłych profesorów Akademii“, що „Pozostawiono chwilowo niektórych nauczycieli, jak eksjezuitę Skoberę dla języka niemieckiego“. Більше імен тих екс-Єзуїтів чомусь то проф. Фінкель не подає, ограничаючись загальниками „kilku“, „niektórych“ не подає рівно-ж, як довго тревало се „chwilowo“, хоч додає до сього, що „równocześnie sprowadzono nowych profesorów z Wiednia“. Отже зовсім виразно стверджено в „Bericht-ї“, що Єзуїтська Академія перестала єствувати („ist ins Stillstehen gerathen“), що задержано лише австрійським правительством низшу школу, т. зв. „Humaniora“, де одночасно „in Parva und in Principiis“ учив „der Weltliche Lehr-Meister Steph. Jachowicz“, в инших 4 клясах учили 4 екс-Єзуїти. Кождий з тих учителів побирав „aus dem Allerchöchsten Aerario“ по 100 дукатів (разом видаток на тих учителів виносив 500 дукатів).[3])

Імен згаданих екс-Єзуїтів не знаємо. Вправдї до „Bericht-у“ львівського циркулярного уряду був доданий (відповідно до згаданого в горі губернїяльного розпорядку з 17 II 1774 р.) спис, з котрого можна було дізнати ся, „wie gross die Anzahl der in dem Collegio allhie (у Львові) und Missionshaus czu Nastassow[4]) gewesten Jesuiten ware, wo sie sich dermalen aufhalten, welche darunter die Priester Würde be-

[1]) Ignaz de Luca c. 303.
[2]) M. S. ч. 525: т. I, к. 524 об. — 525.
[3]) Ibidem к. 325.
[4]) Про місію в Настасові гл. Załęski IV. 2, c. 665—6.

kleideten, welche nur als Magistri, und welche als Fratres oder Layen in der Societaet stunden, und welche dermalen zu Lehr oder anderen Ämtern bereits wieder angestellt, und welche ferner zu Professoren, oder zur Seel-sorge gebraucht werden könnten", вкінці, котрих належало-б уважати пенсіонїстами.[1]) На жаль, сього спису не находимо при згаданім Bericht-ї: він або пропав, або находить ся ще десь окремо.[2]) В кождім разї певне те, що екс-Єзуїти вчили, як подає „Bericht", лише в „Humanior-ах". Циркулярний уряд, котрому поручила була губернія видати опінїю що до екс-Єзуїтів, мимо сього, що подав спис таких екс-Єзуїтів, котрих можна-б ужити яко учительські сили, висказав ся зовсїм некорисно що до евентуального ужитя їх яко учителїв у висших школах. Ось опінія циркулярного уряду в тій справі:

„In Lemberg müste man aber die dermalen nach abgestellten Jesuiten Orden geschlossene Hohe Schulen, als Philosophie, Theologie und jus Canonicum, wieder eröfnen; für Professores könnten zwar dienämliche Exjesuiten, so derley Wissenschaften vorhin bey noch für gewährten Bestand der Societaet gelehret haben, wiederum herfür gezohen werden, ohne dass es nöthig fallete solche anderwerts her zu beschreiben. Allein, da der Ruf für sothane Geistliche nicht am Vortheilhaftesten lauthet, und ihre Eigenschaft von der sonst bey derley Lehrern in anderen Provinzen, antrefenden Geschicklichkeit sehr unterschieden seyn sollte, so würde es für die Schüllere viel gedeylicher seyn, wenn gedachte Professores aus der Österr. oder Böhmischen Provinz bestellet werden möchten".[3])

Повисша опінія зладжена була в маю 1774 р., а вже 18 падолиста т. р. прибули до Львова заіменовані австрійським правительством нові професори з Відня.[4]) Тому нема найменшого сумнїву, що опінія львівського циркулярного уряду мала повний успіх: львіських екс-Єзуїтів при обсадженю посад в Терезіянських висших школах поминено зовсїм, як вказують імена професорів тих же шкіл (про них будемо говорити низше).

[1]) M. S. ч. 525: т. I, к. 339 об. — 340.

[2]) Не знає його й Załęski V, 1. Kraków 1906, с. 93—4, котрий цитує згаданий „Bericht".

[3]) M. S. ч. 525: т. I, к. 328 об. — 329.

[4]) Finkel I, с. 39.

На окрему увагу заслугує згаданий проф. Фінклем серед тих „niektórych nauczycieli“, полишених мнимо „chwilowo“ австрійським правительством, екс-Єзуїт Йосиф Skobera.[1]) Про нього маємо докладнїйші дані. Його перенесено в 1772 р. з Буди до Львова[2]), де після касати Ордену Єзуїтів 28 вересня 1773 р. обняв він заряд львівського єзуїтського костела яко світський препозит.[3]) Коли австрійське правительство в цїли поширеня знаня нїмецького язика в Галичинї стало закладати приватні школи, або при публичних школах установлювати учителїв для сього язика, у Львові впав вибір як раз на Скоберу. Дня 15 сїчня 1774 р. львівська губернія установила його учителем в школї нїмецького язика; він одержав за се від правительства платню 100 дукатів річно, не маючи права побирати нїякої оплати від своїх учеників. Обовязком Скобери було зголосити ся в циркулярнім уряді, предложити за посередництвом сього-ж уряду підручники, на основі котрих мав він замір учити в своїй школї, вести правильно „катальог“ і що кварталу предкладати його циркулярному урядови, вкінцї „den Tag der Eröffnung dieser Schule durch Anheftung eines geschriebenen Avertissements an das Schulthor kund zu geben“. „Und da man die zu der k. k. Gubernial-Canzley bishero angenommene pohlische Beamten eigends anzuweisen entschlossen ist dass sie die deutsche Schule besuchen sollen: so hat derselbe mittelst des k. k. Creiss-Amtes auch die Lehrstunden anzuzeigen damit man dieselben für diese Zeit von den Canzley-Stunden zu dispensiren wissen möge“.[4]) В „Bericht-ї“ циркулярного уряду маємо згадку й про Скоберу, про години науки в його школї й про граматику нїмецького язика, на основі котрої він вів науку. „Zur Deutschen-Sprach-Lehre“, читаємо там, „ist der Exjesuit Pater Skobera mit einem gleichen Genuss (значить з платнею 100 дукатів подібно, як згадані учителї в „Humanior-ах“) erst unlängst bestellt worden,

[1]) Зауважу до річи, що поданий в індексї до Finkel-Starzyński: Historya Uniw. Lwowsk. II, c. 437 „Skobera, naucz. I, 39“ і „Skobera Józef ks. prof. I, 42, 43“, се одна й та сама особа.

[2]) Finkel I, c. 42.

[3]) Załęski V, 2. Kraków 1906, c. 1134.

[4]) Helfert: Die österreichische Volksschule. I: Die Gründung der österreichischen Volksschule durch Maria Theresia. Prag 1860, c. 482, нот. 2; Widmann: Zapiski do historyi szkół ludowych w Galicyi, a w szczególności we Lwowie. (Koniec wieku XVIII i początek XIX). Lwów 1891, c. 12.

der seine Unterweisungen eine Stunde v. 11. bies 12 Mittags zu geben pfleget. Er lehret nach der von ihm selbst verfassten mit Hoher Bewilligung aufgelegten Gramatic, und hat dermalen 104 Schülere".[1]) А в иншім місці того-ж „Bericht-y" є згадка про „das Deutsche in der öffentlichen Schul des Exjesuiten P. Skobera".[2]) Годї при тій нагоді поминути граматику нїмецького язика, згадану в „Bericht-ї". Ї докладний заголовок такий:

„Grammatyka niemiecka podług ustaw J. K. Gottscheda sławnego Akademii Lipskiey nauczyciela i rządcy dla uczących się w Akademii Cesarsko-Krolewskiey Lwowskiey zebrana y poprawiona przez J. M. Xiędza Jozefa Skoberę nauczyciela języków w teyże Akademii, Swiętey Teologii Doktora. W Lwowie w drukarni Antoniego Pillera Ces. Krol. Guber. nadw. typogr. MDCCLXXIV". Ї одинокий примірник, в дуже лихім станї, здефектований, находить ся в „Бібліотецї Оссолїньских" у Львові[3]); нема сеї граматики нї в Унїверситетській Бібліотецї, нї в Бібліотецї гр. Баворовських. Велика шкода, що бракує в нїй переднього слівця, що містило ся на стор. 3—4, бо з нього можна-б було певно довідати ся, в якій мірі ся граматика „zebrana y poprawiona" самим Скоберою. Мусимо зауважити, що таку саму граматику видав ще в 1766 р. в Варшаві Піяр, Франц Єлїнек[4]), і вона майже до слова згідна з граматикою, виданою Скоберою у Львові 1774 р. Ї заголовок звучить: „Grammatyka niemiecka podług reguł J. K. Gottscheda sławnego Akademii Lipskiey Profesora y Rektora zebrana".[5]) Близше порівнанє обох граматик вказує на те, що граматика нїмецького язика, на основі котрої вчив Скобера, не була „von ihm selbst verfasst", противно, що була вона лише незначною перерібкою, зглядно навіть перепечаткою варшавського видання граматики Їотшеда-Єлїнка.

---

[1]) M. S. ч. 525: т. I, к. 325 об.

[2]) Ibidem к. 338 об.

[3]) Ч. 15.631. Брак сторін 3—4, 39—42, 213—214, 217—220. Загалом має ся граматика 352 сторони мал. 8-ки. Estreicher: Bibliografia polska XVII. Kraków 1899, c. 294 подає число сторін 348, можливо, на основі якогось иншого неповного примірника.

[4]) Estreicher XVII, c. 294. Є деякі дані, що було ще варшавське видане в 1765 р. Естрайхер знає ще видання з 1771 і 1773 р.

[5]) Бібліотека Оссолїньских у Львові ч. 19.881.

З усего виходить, що з посеред тих „kilku exjezuitów, byłych profesorów Akademii“, полишених „chwilowo“ австрійським правительством, чотири львівські екс-Єзуїти учили лише в „Humanior-ах“, та що в Терезіянських академічних школах найшов ся лишень один-одинокий екс-Єзуїт Скобера. Знаємо одначе, що спроваджено його що йно в 1772 р. з Буди, але ні відки не знаємо, щоб учив він в Єзуїтській Академії (проф. Фінкель чомусь то про се виразно не говорить). Можливість сього вправді не виключена, бо н. пр. в єзуїтськім „Collegium nobilium“ учено нїмецького язика[1]), а його міг там учити в рр. 1772—1773 як раз Скобера. Одначе навіть факт, що екс-Єзуїт, спроваджений з Буди під сам кінець єствованя нелеґальної Львівської Академії (1772—1773 р.) міг там учити (бо певних доказів на се, як сказано, не маємо) нїмецького язика, а опісля був приділений до научаня того-ж язика в австрійськім научнім заведеню, котре пізнїйше вже з зовсім иншим учителем сього предмету[2]) війшло в склад ново-заснованого Йосифинського Університету, не може бути арґументом за тим, що між Львівською Академією і Йосифинським Університетом „była pewna ciągłość, jeźli nie w instytucyi, to przynajmniej we funkcyi nauczycielskiej“, як думає проф. Войцєховский. Вибір упав на Скоберу хиба тому, що був він екс-Єзуїтом, спровадженим з Буди (гл. згадану опінїю „Bericht-у“), а не тому, що вчив мабуть у бувшій Єзуїтській Академії. Вкінцї факт, що „równocześnie sprowadzono nowych profesorów z Wiednia“, як каже проф. Фінкель, що ще 29 падолиста 1781 р. заявив цїсар Йосиф II, що „Von den aufhörenden Universitäten (в Інсбруцї, в Бернї і в Фрибурзї) wird man die geschickteste Professores auswählen und zu der in Gallizien zu errichtenden übersetzen“[3]) і справдї, як побачимо низше, перевів се в дїло, міг би бути поводом до такого-ж самого твердженя, що між Йосифинським Університетом

[1]) Пор. вище цитовані Exercitationes literariae... in Collegio nobilium Leop. Soc. Jesu 1772—1773, к. 17—18: „Übungen der Deutschen Sprache“.

[2]) Професором нїмецького язика і літератури на фільософічнім виділї Йосифинського Університету став Леопольд Umlauf, ур. 1757 р. в Гільденгавзен в Моґунції. Finkel I, с. 75.

[3]) Kink: Geschichte der kaiserlichen Universität zu Wien. I, 1. Wien 1854, с. 545 (нота 727).

га Віденським і иншими австрійськими була „pewna ciągłość we funkcyi nauczycielskiej?“

Після уваг про „Collegium medicum“ і „Collegium nobilium“, в котрих стверджено, що не мали вони ніякої звязи з Єзуїтською Академією, перейдемо до студіюм теольоґії. З цитованого вище „Bericht-у“ циркулярного уряду у Львові знаємо, що з касатою єзуїтські вищі школи, т. зв. „Altiora“, де попри фільософію і канонічне право відбувались також виклади „in allen Abtheilungen Theologiae, nach Auflassung der Gesellschaft Jesu sind ins Stillstehen gerathen“.[1]) Теольоґічний виділ Львівської Академії перестав отже єствувати в 1773 р., бо в „Bericht-і“ циркулярного уряду з мая 1774 р. висловлено що йно думку, що „In Lemberg müste man aber die dermalen nach abgestellten Jesuiten Orden geschlossene Hohe Schulen, als Philosophie, Theologie und jus Canonicum, wieder eröfnen“.[2]) Коли-ж в декретах Надворної канцелярії говорить ся про те, що належить заховати у Львові теольоґічні виклади (декрети з 22 серпня 1775 р. і 9 падолиста 1776 р.)[3]), то не сказано там, наче-б то континуовано (як думає проф. Фінкель) єзуїтські теольоґічні виклади, бо їх знесено 1773 р., а в 1774 р. що йно проєктовано заведенє нових теольоґічних викладів, тим більше, що теольоґічні виклади, заведені поновно (1776 р.) австрійським правительством, зривали з минувшиною і мали бути зорґанізовані після пляну инших австрійських університетів, а міродатною в тій справі мала бути Найвисша постанова з 31 серпня 1776 р.[4]) Що до вибору учительських сил, то без сумніву мусїла тут заважити опінія львівського циркулярного уряду, видана про Єзуїтів, що „der Ruf für sothane Geistliche nicht am Vortheilhaftesten lauthet, und ihre Eigenschaft von der sonst bey derley Lehrern in anderen Provinzen, antrefenden Geschicklichkeit sehr unterschieden seyn sollte“, а закінчена предлогою, щоби „gedachte Professores aus der Österr. oder

[1]) M. S. ч. 525: т. I, к. 325. Пор. також Zschokke: Die theologischen Studien... in Österreich, c. 297. „Mit Aufhebung des Jesuitenordens (1773) hörte diese Universität auf und in Folge dessen wurden die Studien eingestellt“.

[2]) M. S. ч. 525: т. I, к. 328 об.

[3]) Finkel I, c. 42; Zschokke c. 297.

[4]) Zschokke c. 297.

Böhmischen Provinz bestellet werden möchten".[1]) Після Надворного декрету з 15 червня 1776 Найвисшою постановою з 31 мая с. р. установлено для сього теольоґічного студіюм три катедри, а саме катедру викладу св. Письма і церковної історії, катедру доґматичної теольоґії і катедру моральної і пасторальної теольоґії. Дві з тих катедр мали обняти львівські Домінїкани, коли-ж не найдено між ними у Львові відповідних людий, іменовано двох Домінїканів: Маріяна Husl-a з Боцен в Тиролї для моральної і Вінкентія Dichanicz-a з Кошиць (котрий став директором теольоґічного студіюм) для доґматики, при чім заведено приписані підручники.[2]) Після смерти Гусля († 23 падолиста 1779 р.) став професором моральної Домінїканин Бернард Домославский.[3]) Знаний нам уже екс-Єзуїт з Буди, Йосиф Скобера, вчив єврейського язика.[4])

З повисшого бачимо, що й теольоґічне студіюм не було континуацією Єзуїтської Академії ані „w instytucyi", ані „we funkcyi nauczycielskiej". Годить ся звернути увагу й на се, що 1 падолиста 1783 р. введено в житє знов новий плян теольоґічного студіюм.[5])

З касатою устали в Єзуїтській Академії у Львові також викладн „in allen Abtheilungen der Phylosophiae".[6]) Завдяки австрійському правительству зорґанїзовано небавом студіюм фільософії[7]) й обсаджено його спровадженими професорами, з поминенєм бувших професорів Львівської Академії. Платню визначено новим професорам від дня прибутя до Львова, т. є від 18 падолиста 1774 р. Перший прибув Віт Vrecha, професор льоґіки, метафізики і етики. Фізику викладав екс-Єзуїт

[1]) M. S. ч. 525: т. I, к. 328 об. — 329.

[2]) Zschokke с. 297—8; Finkel I, с. 42—43.

[3]) Finkel I, с. 49 і 81. Zschokke с. 300 зове останнього хибно „ein Exjesuit". В Ordnung aller Kaiserlich-Königlichen in den Königreichen Galizien und Lodomerien befindlichen Ehren-Stellen. Lemberg 1785 (Бібл. Оссол. ч. 15081) с. 119 виступає він виразно яко „Ord. Praedicat".

[4]) Finkel I, с. 42—43.

[5]) Zschokke с. 298. Про реформу теольоґічного виділу на університеті у Відні гл. Kink I. 1, с. 460—1 і 523; Wappler: Geschichte der theologischen Facultät der k. k. Universität zu Wien. Wien 1884, с. 188—287.

[6]) M. S. ч. 525: т. I, к. 325.

[7]) Дані виймаємо з Finkel I, с. 39—40 і 42—43.

Франц Güssmann, ур. 1741 р. в Волькерсдорф в дол. Австрії, професор астрономії в єзуїтських колеґіях, математику екс-Єзуїт Ігнатій барон Rain, адюнкт Віденського Університету, механіку і технольоґію рівнож екс-Єзуїт, опат Йосиф Liesganig, ур. в Ґрацу 1719 р., довголітний професор у ріжних єзуїтських колеґіях, префект астрономічної обсерваторії. Німецького язика вчив, як то вже вище було згадано, екс-Єзуїт з Буди, Йосиф Скобера, котрий на теольоґії вчив єврейського язика, а на згаданій граматиці німецького язика підписав ся „nauczyciel języków Akademii Cesarsko-Krolewskiey Lwowskiey, Swiętey Teologii Doktor".

Отже й фільософічне студіюм не було континуацією Єзуїтської Академії ані „w instytucyi", ані „we funkcyi nauczycielskiej".

Устали з касатою в Львівській Академії рівно-ж виклади „der heyligen Rechten"[1]) і що йно австрійське правительство попри инші студії зорґанізувало й студіюм права. Право натури, право народів і інституції викладав Антін Pfleger, ур. 1748 р. в Айзнерн в Країні, котрий свої студії відбував в Любляні і у Відні; крім сього став він директором усіх Терезіянських шкіл.[2]) Канонічне й кримінальне право викладав Іван Ambros, ур. 1744 р. в Гук на Мораві; на його виклади, крім правників, ходили також теольоґи.[3])

І про студіюм права можемо сказати те саме, що про инші, що й воно не мало нічого спільного з Єзуїтською Академією ані „w instytucyi", ані „we funkcyi nauczycielskiej".

Закінченє.

Терезіянські „studia academica" та їх учительські сили а Йосифинський Університет. — Хибність погляду про сповнюванє учительських функцій екс-Єзуїтами, бувшими професорами Львівської Академії, в Йосифинськім Університеті. — Кінцеві уваги.

Засновуючи у Львові новий університет, вручив цісар Йосиф II до нього єствуючі вже Терезіянські „studia academica", згадані, як то ми вже бачили, в ерекційнім дипльомі

---

[1]) M. S. ч. 525 : т. I, к. 325.
[2]) Finkel I, c. 39, 42—43, 97.
[3]) Ibidem c. 39, 43, 100.

під іменем „schon gegenwärtig bestehende Lehr- und Unterrichtsanstalten“. Що не мали вони ніякої ґенетичної звязи з Єзуїтською Академією ані „w instytucyi“, ані „we funkcyi nauczycielskiej“, виказали ми се наглядно в попередних роздїлах. Коли отже між ними не було ніякої ґенетичної звязи, яка-ж могла бути ґенетична звязь між Єзуїтською Академією і Йосифинським Університетом?

Своє твердженє, наче-б то між Львівською Академією і Йосифинським Університетом була „pewna ciągłość, jeźli nie w instytucyi, to przynajmniej we funkcyi nauczycielskiej“, аргументує проф. Войцєховский тим, що, мовляв, „część budynku i niektóre siły nauczycielskie starego uniwersytetu kazimierzowego zostały powołane do działania w uniwersytecie józefińskim“.[1]) Вже одначе на перший погляд можна зауважити, що історикови тої міри, як проф. Тадей Войцєховский, лучив ся тут просто „lapsus calami“, хоч з огляду на так важну справу треба було бути більш обережним.

Передовсїм знаємо вже, що новий Йосифинський Університет поміщено в потринїтарськім будинку та що в поєзуїтськім будинку містили ся лише Терезіянські „studia academica“. Що сей останнїй факт не може мати ніякого впливу на яку небудь звязь між Львівською Академією і Йосифинським Університетом, ми вже достаточно пояснили. Виказали ми рівно-ж і те, що мнимі „bogate zasoby Akademii jezuickiej“ зовсїм не причинили ся до сього, щоби Йосифинський Університет можна вважати її континуацією. Коли-ж ми вже попередно виказали, як не підперте ніякими фактичними даними твердженє проф. Фінкля, що деяких із екс-Єзуїтів, бувших професорів Львівської Академії, полишено „chwilowo“ в Терезіянських студіях, проф. Войцєховский найшов і серед професорів Йосифинського Університету „niektóre siły nauczycielskie starego uniwersytetu kazimierzowego“. Що й тут лучив ся проф. Войцєховскому „lapsus calami“, видко рівно-ж на перший погляд.

Знаємо певно те, що до Йосифинського Університету перейшли з Терезіянських шкіл деякі професори, котрі одначе не мали ніякої звязи з Львівською Академією. І так на фільософічний виділ перейшов з Терезіянського фільософічного сту-

[1]) Wojciechowski: Przemówienie Rektora Uniw. Lwows. 1894, c. 5—6.

дію Віт Vrecha, професор льоґіки і метафізики[1]) та екс-Єзуїт з Відня, Ігнатій барон Rain, професор чистої і прикладної математики.[2]) З Терезіянського теольоґічного студію перейшло на теольоґічний виділ двох Домінїканів, Вінкентій Dichanicz для доґматики і Бернард Domosławski для моральної[3]), а з Терезіянського студію права перейшли на виділ права Антін Pfleger для права натури і Іван Ambros для церковного права, на котрого виклад ходили й теольоґи.[4]) На медичнім виділі став професором фізіольоґії провінціональний медик (фізик) Яків Kostrzewski[5]), котрий в Терезіянськім медичнім студію, хоч був членом „Collegii medici", не міг добити ся професури анатомії[6]), а професором хірурґії і положництва став також член „Collegii medici", Іван Waltz, що був учителем тих предметів у Терезіянськім студію медичнім.[7]) Поза тим професорами Йосифинського Університету стали переважно спроваджені чужинці, або деякі місцеві Русини й Поляки[8]), котрі одначе не мали ніякої звязи з Єзуїтською Академією. Ні один з екс-професорів сеї Академії не сповняв проте учительських обовязків в Йосифинськім Університеті, подібно, як і в Терезіянських академічних школах.

На закінченє подамо кінцеві слова характеристики тих професорів чужинців в Йосифинськім Університеті, поданої проф. Фінклем: „Historya tego koła mężów nauki i literatury odgrywa się dla siebie; żyje ono sokami z daleka i swoje siły śle w dal; łączy i wiąże się raczej z ruchem umy-

[1]) Finkel I, c. 64.
[2]) Ibidem c. 64—65.
[3]) Ibidem c. 49.
[4]) Ibidem c. 97 і 100.
[5]) Ibidem c. 50 і 104.
[6]) Szumowski c. 81.
[7]) Finkel I, c. 50 і 112.
[8]) Гл. Schematismus für die Königreiche von Galizien und Lodomerien з рр. 1785—1805 (в Бібл. Оссол. під ч. 15081 і в Бібл. Університ. у Львові під ч. 67182 I); Finkel I, c. 45—154; Wolf c. 11—16; Zschokke c. 299—301. Спеціяльно про професорів-Русинів, котрих в Йосифинськім Університеті було значно більше, чим Поляків, гл. Головацкій: О первомъ литературно-умственномъ движеніи Русиновъ въ Галиціи со временъ Австрійского владѣнія въ той землѣ. (Науковый Сборникъ Галицко-русской Матицы 1865 с. 77—82); Кревецький: Неоправдані докори. До історії т. зв. „Руського Інституту" (Studium ruthenum) на львівськім університеті. (Записки Наук. Товар. ім. Шевченка т. 102, с. 116—126).

słowym we Wiedniu niż we Lwowie".[1]) Коли отже маємо держати ся погляду проф. Войцеховского, що „funkcya nauczycielska" може виливати на „pewną ciągłość" між двома інституціями, то сю „pewną ciągłość we funkcyi nauczycielskiej" можна добачувати радше між Йосифинським і Віденським Університетом, чим між першим і Єзуїтською Академією у Львові. А після повисших наших заміток з нагоди століття Університету ім. цісаря Франца І у Львові можемо заявити з повною історичною сумлінностю, що предтечею сього університету був Йосифинський Університет, а не Львівська Єзуїтська Академія.

[1]) Finkel l, c. 142.

IV

IV
И-132.021/2пр.

2005

Др. БОГДАН БАРВІНСЬКИЙ.

Предтеча Унїверситету ім. Франца I у Львові.

(Критичні замітки до питаня про генезу Львівського Унїверситету).

№ 17.033
Ю. А. 123

(*Відбитка з „Записок Наук. Товариства ім. Шевченка“ т. CXXV*).

ЛЬВІВ, 1917.

З ДРУКАРНЇ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.